

KARADENİZ DAĞLARINDA İKİ ÖNCÜ SUFİ: HAMZA ŞEYH VE TEBERRÜK HALİFE

*Mehmet FATSA**

ÖZ

Bu çalışmada Karadeniz Bölgesi'nin fethine katılan kolonizatör dervişlerden Hamza Şeyh ile halefi Teberrük Halife konu edilmiştir. 15. yüzyılın ilk yarısında hayatta olan Hamza Şeyh ve 17. yüzyılda hayatta olan halefi Teberrük Halife, Giresun ili Dereli ilçesinin güneyinde Sarıyakup köyünde yaşamıştır. Burada oluşturulan zaviye bölgedeki yerleşmeyi sağlamak bakımından önemli bir rol oynamışa benzemektedir. Aynı zamanda bu zaviye, dağların üzerinden geçen tarihi yolun stratejik noktasını tutmak amacıyla kurulmuştur. Burası, gelip geçene hizmet etmek yanında irşat faaliyetleriyle de öne çıkmış olmalıdır. Ayrıca zaviyenin 17. yüzyılın ortalarına kadar aktif olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sarıyakup, Hamza Şeyh, Teberrük Halife, Zaviye.

HAMZA ŞEYH VE TEBERRÜK HALİFE: TWO SSCOUT SUFIS IN THE BALCK SEA MOUNTAINS

ABSTRACT

This study deals with Hamza Şeyh and his successor Teberrük Halife, two of the dervishes who were actively participated in the conquest of the Black Sea. Hamza Şeyh, who lived in the first half of the 15 th century, and Teberrük Halife, who lived in the 17 th century, inhabited in Sarıyakup village, in the south of Dereli, Giresun. The Islamic monastery (zawiyah) they established here contributed ver much to the settlement in the region. This zawiyah also used to control the strategic point of the historic road through the mountains. Apart from serving travellers, the zawiyah was a center of acts of showing people the true religious path. It is known that the zawiyah was in use until the second half of the 17 th century.

Keywords: Sarıyakup, Hamza Şeyh, Teberrük Halife, Zawiah

* *Araştırmacı-Yazar, İl Özel İdare Müdürlüğü Kültür ve Sosyal İşler Müdürü, GİRESUN. mehmet.fatsa@hotmail.com*

Giriş

Hamza Şeyh ve Teberrük Halife, Karadeniz Dağlarında mekan tutarak gaza faaliyetinde bulunan, ancak tarihimizin tozlu sayfalarında unutulmuş dervişlerdendir. İslam tarihinde din uğruna savaşıyan şahsiyetlerin piri kabul edilen Hazreti Hamza'nın ismini taşıyan Hamza Şeyh ve haleflerinin yaşadıkları bölge, Pontus egemenlik sahasına geçen yolların stratejik noktasıdır. Burası Dereli ilçesi ile Şebinkarahisar arasında, akıncı bir Türk beyinin hatırasını taşıyan Sarıyakup köyüdür. Kelkit Vadisi ile Giresun Limanı arasında hizmet veren tarihi yolun da bir uğrak noktasıdır (Fotoğraf-1). Dönemin kaynaklarında adı geçen Sarı Yakup ve Sarı İlbey gibi liderlerin fetih ve iskân faaliyetleri sırasında, stratejik konumu gereği bu yüksek coğrafyada bir zaviye kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu tarihi yol üzerindeki Kızıлтаş köyünde bulunan Hacı İlyas zaviyesi ile de irtibatlı olduğunu tahmin ettiğimiz Hamza Şeyh'in şahsiyeti ve halefleri, bu mütevazı çalışmanın konusunu oluşturacaktır.

Hamza Şeyh'in yaşadığı bölgede yaptığımız saha çalışması sırasında, konuyla ilgili iddialı bir tevatür birikimine ve yapı kalıntısına rastlayamadık. Ancak zaviyesinin kurulduğu Sarıyakup köyüne sınır olan Kızıлтаş köyündeki Hacı İlyas zaviyesi hakkında söylenenlerin bir kısmının onunla da alakalı olduğunu gördük. Kızıлтаş köyünde oturan Tahsin Coş'un anlattıklarının özeti şöyledir:

“Hacı İlyas, Hacı Mustafa ve Hamza Şeyh üç ermiş kardeşlermiş. Bunlardan Hacı Mustafa Kızıлтаş'a, Hamza Şeyh Sarıyakup'a, Hacı İlyas da, Göcü'ye yerleşmiş. Padişah 40 atlısı ile bir sonbahar ayında Göcü'ye gelmiş. Burada harman savuran Hacı İlyas ile karşılaşmış ve ondan atlarını doyurmasını istemiş. Hacı İlyas da elinde harman savurduğu yaba ile atların önüne arpa dökmüş ve atlar sadece bir yaba arpa ile doymuşlar. Hacı İlyas'ın kerameti karşısında şaşırان ve ona iltifat eden padişah da Baybahan yaylasını ve Göcü'yü ona vakfetmiş.”¹

“Bir gün Hamza Şeyh Göcü'de oturan Hacı İlyas'ı görmeye gitmiş. Hacı İlyas tarlada çift sürüyormuş. İki ermiş kardeş hasret giderip sohbet ettikten sonra Hamza Şeyh, bir mendil içinde getirdiği sütü kardeşine vermiş. Hacı İlyas, sütün mendilden dökülmediğini görünce kardeşinin Allah'a yakınlığını ve kerametini takdir etmiş. Hamza Şeyh diğer kardeşi Hacı Mustafa'yı sorunca, Hacı İlyas da çift sürdüğü sabanı sağ eliyle havaya kaldırıp Kızıлтаş köyünün olduğu yeri göstermiş. Böylece Hamza Şeyh, sadece kendisinin keramet ehli olmadığını kabul görmüş.”²

¹ Coşoğlu Tahsin Coşkun (D.1926)/Kızıлтаş Köyü/ Dereli; Yörede kulaktan kulağa dolaşan bu bilginin, formatı aynı ancak kahramanları değişik olan başka bir versiyonuna da rastlamak mümkündür. Sözelimi Yavuzkema ve Konuklu köylerinde rivayete konu olan üç ermiş kardeş “*Şih Saru, Şih Mahmud ve Şih Mustafa*” şeklinde ifade edilmektedir. Hikâyenin bu versiyonunda Padişaha keramet gösteren Şih Mustafa olmuş ve olayın şekli de biraz değişmiş, şeyhin eliyle *ot mereğinin yönü kableye* döndürülmüştür. (Karaabduoğlu Hüseyin Çetin/ Konuklu; Nazım oğlu Mustafa Önal/ Yavuzkema).

² Coşoğlu Tahsin Coşkun (D.1926)/Kızıлтаş Köyü/ Dereli.

Yöre halkı üzerindeki etkisi halen devam eden bu dervişlerden Hacı İlyas, bugünkü Kızıltaş köyünün Göcü/Hacı mahallesinde; Hacı Mustafa aynı köyün merkez kabristanlığında ve Hamza Şeyh ise Sarıyakup köyünün Hamzaşih mahallesinde yatmaktadır. Bu dervişlere ait kabirler, dertlerine çare arayan insanlarca ziyaret yeri haline getirilmiştir. Ancak son yıllarda değişen sosyal şartlar ve algılar dolayısıyla buralar giderek sessiz bir hal almıştır. Belgelerde geçen Teberrük Halife'nin tarihi kişiliği ve mezarı hakkında ise halk hafızasında herhangi bir bilgi kalmamıştır.

Hamza Şeyh

Karadeniz Dağları'nın kuzey yamaçlarındaki Sarıyakup köyünde "*ismi unutulmuş nesli kesilmiş*" bir sufi olarak yatan Hamza Şeyh, bölgeye Anadolu bozkırlarından intikal edip fetih sürecine katılan dervişlerdendir. Onun buralara hangi tarihte geldiği tam olarak belli değildir. Rivayete göre, Hacı İlyas ile birlikte hareket ederek, bir zaviye tesis etmiş ve civarda yaşayan insanlara ilim ve irşat hizmetinde bulunmuştur. Tahrir defterlerinde ve başka belgelerde geçen ifadeler, rivayet yoluyla gelen bilgilerle tam örtüşmese de bu durumu doğrular niteliktedir.

Her ne olursa olsun Hamza Şeyh, çağdaşı diğer alperen dervişler gibi, Karadeniz Dağları üzerinde stratejik geçiş noktalarına hakim coğrafyanın tutulması sırasında, görevini iyi yapmış gözükmektedir. Osmanlı öncesinde Pontus sınırına akınlarda bulunan bu dervişlerin, "ilk" olmak gibi önemli bir özelliği vardır.

Hamza Şeyh'ten ve kurduğu zaviyeden bahseden, şimdilik elde bulunan en eski belge, 1455 tarihli tahrir defteridir. Bu defterde verilen bilgilere göre 13 haneli Sarıyakup köyünde Şeyh Hacı adlı şahsın başında bulunduğu bir zaviye ve Mevlana Mehmed Fakih adlı şahsın görev yaptığı bir de cuma camii vardır. Bu şahısların köydeki tarım üretiminden elde edilen gelirlerin paylaşımını ve zaviyenin işleyişini düzenleyen muhtemel vakfiyeye dair bir bilgi yoktur. Ancak bahse konu tahrir defterindeki kayıt şöyledir:

"El-Muâfiye: Yurduyla evlâd-ı Şeyh Hamza, tekyedârlardır, 4 nefer: / Hacı veled-i Şeyh Hamza, Süleyman birâder-i Hacı, İsmail veled-i mezkûr, Halife veled-i Bağdat"³

Konu hakkında ilk esaslı bilgi olması bakımından önemli olan bu ifadelerden anlıyoruz ki, Hacı ve Süleyman adlı şahıslar, zaviye kurucusu şeyh efendinin oğullarıdır. İsmail adlı şahıs, Hamza Şeyh'in Süleyman'dan torunu; Bağdat oğlu Halife ise bu ailenin yakın akrabasıdır. Hamza Şeyh, tahririn yapıldığı 1455 tarihinde hayatta değildir. Öyle anlaşılmaktadır ki, komşu Kızıltaş köyünde 1368'de zaviye kuran Hacı İlyas'tan⁴ sonra yaşamış veya ona

³ Bahaeddin Yediyıldız-Ünal Üstün, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları-I*, Ankara 1992, s. 393.

⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (=VGM), *Vakıf Defteri (=VD)*, nr. 2113, s. 333-334.

çocukluk çağlarında yetişmiştir. Hamza Şeyh'in zaviyesini kurduğu köyün adının "*Saru Yakup*" ve civarda bulunan başka bir yerleşim yerinin de "*Saru İlbey*" şeklinde tahrirlerde isimlendirilmesi, fetih sürecinde rol alan akıncı beylerin hatırasına işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, Hamza Şeyh bölgeye yapılan akınlara komuta eden beylerin yanında, manevi bir güç unsuru; kılıç ve gönül erbabı bir derviş olarak görev almış gözükmektedir. Saru Yakup ve Saru İlbey gibi akıncı beylerin temsil ettikleri beylik ve faaliyette bulunulan tarih konusunda bilgi sahibi değiliz. Fakat genel olarak biliyoruz ki bu tarihler, Akkoyunlu Tur Ali Bey, Bayburt hakimi Rikabdar Mehmed Bey ve Erzincan hakimi Ahi Eyne Bey gibi gazilerin, Pontus Devleti üzerine hücumlarda bulundukları zaman dilimine tekabül etmektedir.⁵ Bizim örneğimizde rivayete konu olan ve Hacı İlyas vakfiyesinde de geçen *Kebfuniye hakimi Sultan Ahmed Han*, Eretna Beyliğinin Şebinkarahisar valisi Melik Ahmed Bey'dir. Şebinkarahisar'da Taş Mescid adıyla bir de eseri bulunan bu beyin 1368'de Sarıyakup köyünü de kapsayan bölgede askerî faaliyetlerde bulunduğu ve Hacı İlyas zaviyesine vakıf tahsis ettiği bilinmektedir.⁶ 1455 tarihinde Sarıyakup köyünde "Karahisarî" nispetiyle kayda giren bazı ailelerin varlığından bahsedilmesi de bunu göstermektedir.

1455 tarihinde Sarıyakup köyünde Seydî Ahmet Karahisarî ile oğlu Yavaş Fakih ve Ali Fakih adlarına yer verilmesi başka bir ayrıntıya daha işaret etmektedir. Buna göre köyde veya civarda, *fakih*'lerin istihdam edildiği bir de medrese bulunmaktadır. Nitekim Sarıyakup köyünün batısında Kaşukçılan mevkiindeki medrese, bu tarihlerde hayli faal durumdadır (Fotoğraf-2).⁷ Karadeniz limanlarını devrin ticaret ve kültür merkezi olan Şebinkarahisar'a bağlayan yollar, bu köyden geçmekte ve halkın Şebinkarahisar'la bağı da bu yolla sağlanmaktadır. Bu durumda söz konusu dervişlerin Şebinkarahisar Avutmuş'ta hizmet eden Şeyh Süleyman veya Şeyh Sinan zaviyelerine mensubiyetleri ihtimal dâhilindedir.⁸ Ayrıca tahrir defterinde bu kişilere "*evliya an mezkûr*" diye atıf yapılması da ilgi çekici bir durumdur. Yani ilmiye mensubu olmaları yanında Yavaş Fakih ile Ali Fakih, aynı zamanda Hamza Şeyh'e bağlı "*ilmiyle âmil*" derviş zümresindendir. Bu tarihten 30 yıl sonra yapılan kayıtlarda da bu konuda önemli sayılabilecek bilgilere yer ayrılmıştır. Buna göre Sarıyakup köyünde 1485'te üç grup insan yaşamaktadır. Bunlar vergi mükellefi çiftçiler, askerî sorumluluğu olan *müsellemler* ve zaviye hizmeti nedeniyle vergiden muaf olan dervişlerdir. Dervişlerden Halife oğlu Teberrük adlı şahıs, zaviyenin şeyhidir, İsmail oğlu Hamza ise yardım-

⁵ Yaşar Yücel, *Eretna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmet, Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s. 229; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, Ankara 1969, s.159-162.

⁶ *VGM, VD*, nr. 2113, s. 333; H. Tahsin Okutan, *Şebinkarahisar ve Cıvırı Giresun* 1949, s. 103.

⁷ Yediıldız-Üstün, *a.g.e.*, s. 392.

⁸ Hacı İlyas vakfiyesinde bölgenin Şebinkarahisar'a bağlı olduğu belirtilmektedir (*VD*, nr. 2113, s. 333-334).

cısıdır.⁹ Zaviye kurucusu Hamza Şeyh'in anısının, torununa isim olarak seçilmesi de dikkatlerden kaçmamaktadır.

Teberrük Halife

Bu bilgiler Hamza Şeyh'in ahfadı hakkında kısa da olsa bir malumat vermektedir. Buna göre Hamza Şeyh'in kayda konu Hacı ve Süleyman adlı iki oğlundan söz edilmiştir. Süleyman'ın oğlu İsmail, onun da oğlu Hamza'dır. Kurucu şeyh efendinin yakını, akrabası olduğu anlaşılan Bağdat adlı şahsın oğlu Halife, onun da oğlu Teberrük'tür. Adı geçen son şahıs, zaviye şeyhliğini yaparken etkili bir kişilik göstermiş olmalıdır ki, ilerleyen yıllarda zaviye onun adıyla anılmaya başlamıştır. Bu durumu 1547 tarihli tahrir defterden daha net izlemek mümkündür. 1530 tarihli muhasebe defterinde konu edilmeyen¹⁰ Hamza Şeyh zaviyesinin durumuna, 1547 tarihinde açıklık getirilmektedir. Buna göre zaviyenin durumu şöyle ifade edilmiştir:

“Zaviye, der karye-i Sarıyakup, bir öküzlük yerdir, ber mûceb-i defter-i atik, hâliyâ meşihat der tasarruf-ı Aykut bin Mehmed bin Teberrük Halife ve Ali ve Halil veledân-ı Teberrük Halife, ber vech-i iştirak, bâ-berât-ı sultânî. / İbrahim veled-i Mehmed, zâviyedârzâde/İsmail veled-i Ali, zâviyedârzâde/ Mahmud birader-i O, zâviyedârzâde/ Musa birader-i O, zâviyedârzâde/ Abdi veled-i Halil, zâviyedârzâde/ Pir Kulu birader-i O, zâviyedârzâde/ Çırak birader-i O, zâviyedârzâde: Neferân 7, hâsıl 720”¹¹

Zaviye kurucusu şeyh efendiye yakınlık keyfiyeti malum olmayan Bağdat adlı şahsın oğulları, 1530'lu yıllardaki belirsizliğin ardından zaviye yönetimini ele geçirmişlerdir. Özellikle Teberrük Halife devrinde bu durumun daha da belirginleştiğini, zaviyenin Teberrük Halife adına kaydedilmiş olmasından anlıyoruz. Nitekim 1547'de Teberrük Halife'nin Mehmet adlı oğlundan torunu Aykut, zaviyenin şeyhi olmuştur. Ortaya çıkan yeni zaviyedarzâdelerin durumu şöyledir:

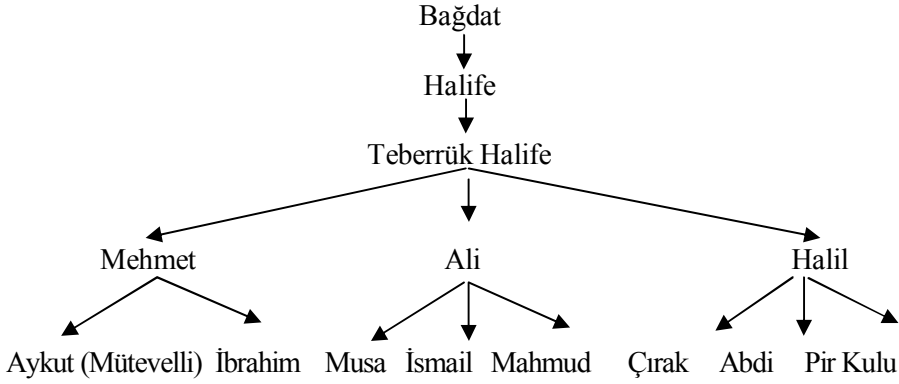
Bu tarihte Hamza Şeyh'ten, oğulları Süleyman veya Hacı'nın neslinden bahsedilmemesi, ailenin yaşadığı inkıraz dolayısıyla zaviyenin el değiştirmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir. Yol-köprü göreviyle önemi artan zaviyenin,¹² Teberrük Halife tarafından 1540'lı yıllarda yeniden yapılandırıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca *Hamzaşeyh* adıyla kaydedilen mevrada oturan 13 kişiden hiçbirinin zaviye görevi veya Hamza Şeyh ile soy ilişkisi olduğuna dair bilgi yoktur.

⁹ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA)*, Tapu Tahrir Defteri (=TT), nr. 37, s. 450.

¹⁰ Sarıyakup ve Hamzaşeyh ayrı köyler olarak yazılmış, ancak zaviyeden söz edilmemiştir. *TT*, nr. 387, s. 626.

¹¹ *BOA*, *TT*, nr. 255, s. 508.

¹² Bu tarihte Hamzaşeyh mevrası halkı Çatak köprüsünün tamircisi yazılmıştır. Feridun Emecen, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi: Bulancak-Piraziz*, İstanbul 2005, s. 287.

II. Selim (1569–1574) döneminde hazırlanan vakıf defterinde, Pazar-suyu kazasına bağlı Kırık nahiyesinde üç önemli zaviyeden söz edilmiştir. Bunlar Depealan’da Şeyh Mustafa, Kızıлтаş/ Hacıköy’de Hacı İlyas ve Sarıyakup köyünde Teberrük Halife zaviyeleridir. Hamza Şeyh adına, bu defterde de yer verilmemiştir. Bu durum yukarıda belirtilen, el değiştirme ihtimalini doğrular mahiyette bir bilgidir. Söz konusu defterde yer alan kaydın transkripsiyonu şöyledir:

“Zaviye-i Teberrük Halife, der karye-i Sarıyakup, tabi-i Kırık-ili, bir öküzlük, ber müceb-i defter-i atik, hâliyâ meşihat der tasarruf-ı Aykut veled-i Mehmed ve Halil ve Ali veledân-ı Teberrük, ber vech-i iştirak, bâ-berât-ı sultânî. Hâliyâ meşihat der tasarrufân-ı Cemal ve Resul ve Musa ve Veli veledân-ı Ali el-mezbûr. Ve Aykut ve Ahmed ve Kasım ve Hüseyin ve Yusuf ve Ramazan veledân-ı Pir Kulu ve Çırac veled-i Halil. Ber vech-i iştirak, bâberât-ı hümayûn”¹³

Kısa da olsa bu kayıttan, 1547 yılından sonra zaviyedar olan kişileri öğrenebiliyoruz. Bu günkü dille ifade edecek olursak, Mehmet oğlu Aykut ile Teberrük Halife oğullarından Halil ve Ali adlı kişiler zaviyenin müşterek şeyhleri olarak kaydedilmişlerdir. Bundan başka Ali’nin oğulları Veli, Musa, Resul ve Cemal adlı kişiler ile Pir Kulu’nun oğulları Ramazan, Yusuf, Hüseyin, Kasım, Ahmet ve Aykut; ayrıca Halil oğlu Çırac adlı kişiler de zaviye hizmetine yükümlü kaydedilmiştir.

Bu durumda zaviye, bir çiftliğin yarısı olan yaklaşık 80 dönüm toprağı müştereken tasarruf eden 14 kişilik personel ile işletilmektedir. Kayıttan geçen "bir öküzlük" terkihi, arazinin 80 dönüme tekabül eden miktarını belirtmektedir. Zaviyede personel sayının artmış olması, iş yoğunluğuna işaret sayılabilir. 1613 tarihinde 20 kişilik personeliyle yoğunluğun devam ettiği anlaşılmaktadır.¹⁴ 1642 tarihli avarız defterinde Kırık nahiyesi içinde

¹³ BOA, TT, nr. 557, s. 29.

¹⁴ BOA, TT, nr. 716, s. 292.

Hamzaşeyh adıyla ayrı bir köyden söz edilmiştir. Ancak köyde yaşayanların hiç birinin zaviye görevi bulunmadığı, bu kişilerin sıradan çiftçiler olduğu görülmektedir.¹⁵ Hamzaşeyh, bugün Sarıyakup köyünün mahallesidir ve Hamza Şeyh'in ocağı da buradadır (Fotoğraf-4).¹⁶ Bu tarihte zaviyenin civar köyleri de etkilediği görülmektedir.

1642'de Sarıyakup köyünde yaşayan halk iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup normal çiftçi aileleri; diğer grup ise görevli kaydedilmiş kişilerdir. Bunlardan Hamza oğlu Mehmet ve kardeşi Habib *sipahi*'dir. Mehmet oğlu Bekir ise *hatib-i cami*'dir. Hacı Şeyh oğlu İsmail, Ahmet oğlu Mahmut, Habib oğlu Murtaza adlı üç kişi ise "*zâviyedâr-ı karye-i mezbûr, bâ-berât*" şeklinde zaviyede görevli yazılmıştır. Burada yer alan bir bilgi notu, şeyhlik yapan şahsın durumuna açıklık kazandırmaktadır. Söz konusu bilgi notunda "*Hâliyâ der tasarruf-u Seyyid Sinan Efendi veled-i Seyyid Habib Efendi, kuddise sırruhu.*" Denilmektedir.¹⁷ Bu ifadeler, diğer iki kişiden başka Seyyid Şeyh Habib Efendi oğlu Seyyid Sinan'ın, burada şeyhlik yaptığını anlatmaktadır. Seyyid Habib Efendinin, oğulları ve akrabalarıyla aynı coğrafyada Yuva ve Hapan köylerinde oturdukları yine aynı defterde ifade edilmektedir (Fotoğraf-5,6).¹⁸

Bu bilgiler, bahse konu zaviyenin tekrar el değiştirdiğine, nesebi Hz. Peygambere ulaşan yeni bir derviş grubun bölgeye gelerek atıl durumdaki zaviyeleri yeniden canlandırdığına işaret etmektedir. Nitekim bu tarihlerde Giresun'da mutasarrıf olan Seyyid Mehmed Paşa, eşkıya Hacı Şamlu isyanını bastırması, yeniden toplumsal istikrarı ve kurumların düzenli biçimde işlemini sağlamıştır.¹⁹ Giresun yöresinin manevi mimarlarından olan Şeyh Kerameddin de, ilk olarak Sarıyakup köyü yakınlarında bulunan Depeköy'de yerleşmiş, sonra da Giresun şehrine gelerek eğitim ve irşat hizmetinde bulunmuştur. Bu durumda Şeyh Hamza zaviyesinde bir süre postnişin olan Seyyid Habib Efendi ve oğlu Seyyid Sinan Efendi, Giresun mutasarrıfı Seyyid Mehmed Paşa ve Giresun merkez Botekke köyünde yatmakta olan Şeyh Kerameddin ile tanışmaktadır.

Hamza Şeyh tarafından kurulan, ancak geçen zaman içinde Teberrük Halife, sonra da Seyyid Sinan Efendi adına izafe edilen Sarıyakup köyündeki bu zaviyenin, 18 ve 19. yüzyıldaki durumunu, belge azlığı nedeni ile izleyemiyoruz. 19. yüzyıl başlarında yapılan nüfus kayıtları ve aynı yüzyılın ikinci yarısına ait mahkeme sicilleri de bu konuda suskun durmakta, ayrıntı

¹⁵ Emecen, *a.g.e.*, s. 287.

¹⁶ 1455 ve 1485 tarihli defterlerde anılmayan bu ekinliğin sonradan zaviyeye tahsis edildiği, Şeyh Hamza'nın ocağının bulunduğu bu yere de onun adının verildiği düşünülebilir.

¹⁷ Emecen, *a.g.e.*, s. 328.

¹⁸ Emecen, *a.g.e.*, s. 330-332.

¹⁹ Feridun Emecen, "Mitler ve Gerçekler Arasında: Giresun'da Seyyid Vakkas Efsanesi ve Giresunlu Seyyid Mehmet Paşa", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Trabzon 2005, S: 5, s. 77-91.

vermemektedir. 1835 tarihli nüfus kayıtlarına göre Sarıyakup'tan ayrılan Çatalan köyünün muhtarının "*Seyyid-Ali-oğulları*" ailesine mensup Habib b. Hüseyin olduğu kaydedilmiştir.²⁰ Söz konusu bu şahsın, zaviye şeyhlerinden Seyyid Sinan'ın ahfadından olma ihtimali kuvvetlidir. Muhtar olan şahsın baba adının "*Habib*" şeklinde yazılması, Seyyid Habib Efendi'nin hatırasına nispet niyetini akla getirmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, fiziki konumu nedeniyle yaşam şartları son derece zor olan bu coğrafyada, tarihe kayıt düşmüş önemli bir derviş grubunun yurt tutmasını tesadüfe bağlamak veya sıradan görmek mümkün değildir. Öyle anlaşılmaktadır ki, aynı bölgede iskân faaliyetinde bulunan Hacı İlyas ve Şeyh Mustafa gibi, Hamza Şeyh de stratejik bir maksada matuf olarak buraya gelmiş veya gönderilmiştir. Onun kurduğu zaviye ve ilerleyen yıllarda inşa edilen cami, devrin şartlarında önemli görevler icra etmiştir. Şebinkarahisar'a giden yol vesilesiyle çevre köylerden ve Anadolu'nun iç kesimlerinden gelen insanlar bu küçük menzilhane ihtiyaçlarını karşılayabilmişlerdir. Devlet otoritesinden uzak bu yüksek coğrafyada, bir kamu kurumu gibi çalışan Hamza Şeyh zaviyesi, bir taraftan faaliyetleriyle, bulunduğu küçük havzada toplumu bir arada tutma görevi icra ederken, diğer yandan da zaviyede eğitim, camide din ve yol üzerinde de derbent görevi ile temayüz etmiş gözük-mektedir. Bu bakımdan bölge kültürünün, tarihinin temelleri olan bu kurumların akılda tutulması önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi: (VGM), *Vakıf Defteri* (=VD), nr. 2113, s. 333-334.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi: (BOA), Tapu Tahrir Defteri (=TT), nr. 37, s. 450. BOA, TT, nr. 255, s. 508. BOA, TT, nr. 557, s. 29. BOA, TT, nr. 716, s. 292. BOA, NFS.d, nr, 1066, v.9a.

Kitap ve Makaleler

EMECEN, Feridun, "Mitler ve Gerçekler Arasında: Giresun'da Seyyid Vakkas Efsanesi ve Giresunlu Seyyid Mehmet Paşa", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Trabzon 2005, S: 5, s. 77-91.

EMECEN, Feridun, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi: Bulancak-Piraziz*, İstanbul 2005, s. 287.

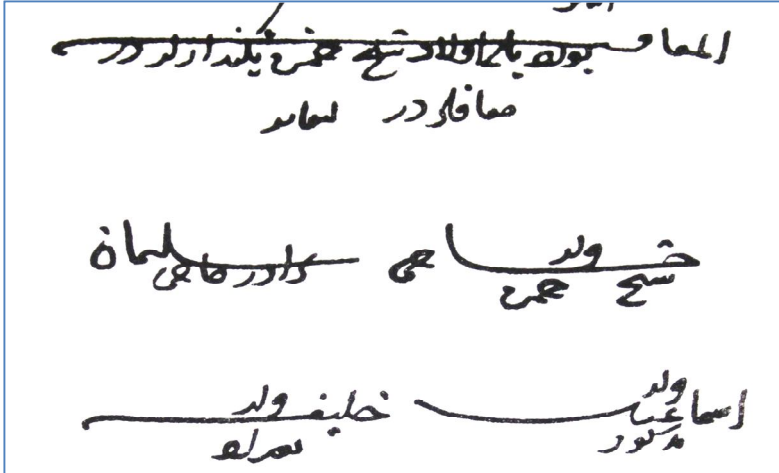
OKUTAN, H. Tahsin, *Şebinkarahisar ve Civarı Giresun* 1949, s. 103.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri*, Ankara 1969, s.159-162.

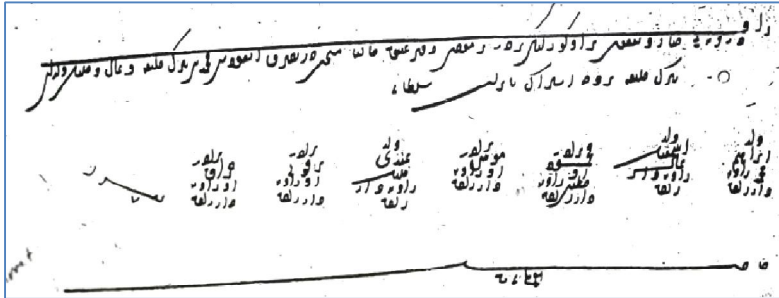
YEDİYILDIZ, Bahaeddin – ÜSTÜN, Ünal, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları-I*, Ankara 1992, s. 393.

YÜCEL, Yaşar, *Eretna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmet, Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s. 229.

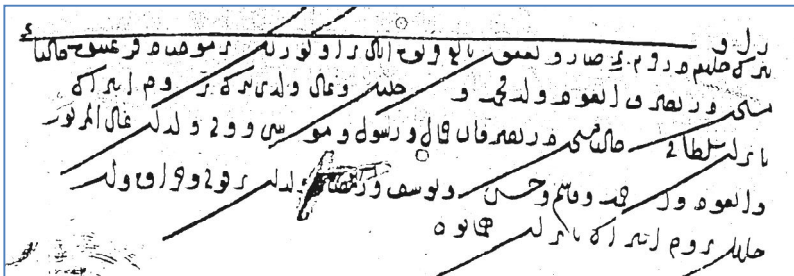
²⁰ BOA, NFS.d, nr, 1066, v.9a.

EKLER: Belgeler ve Fotoğraflar**1-Belgeler:**

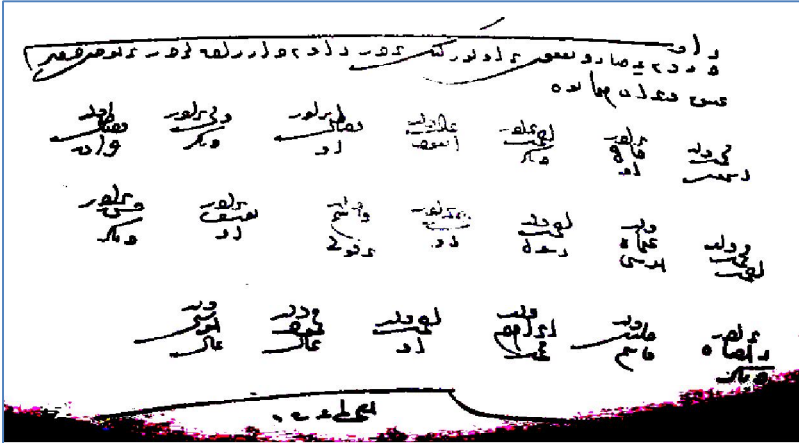
Belge-1: TT, nr. 13, s. 420

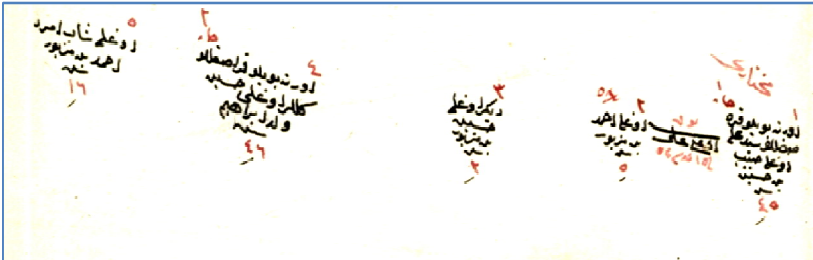
Belge-2: TT, nr. 255, s. 508.

Belge-3: TT, nr. 557, s. 29.

Belge-4: TT, nr. 716, s. 292.

Belge-5: NFS.d, nr. 1066, v. 9a.

2-Fotoğraflar

Fotoğraf-1: Şeyh Hamza ve Teberrük Halife'nin Yaşamını Sürdürdüğü Sarıyakup Köyü İkişu Mevkii

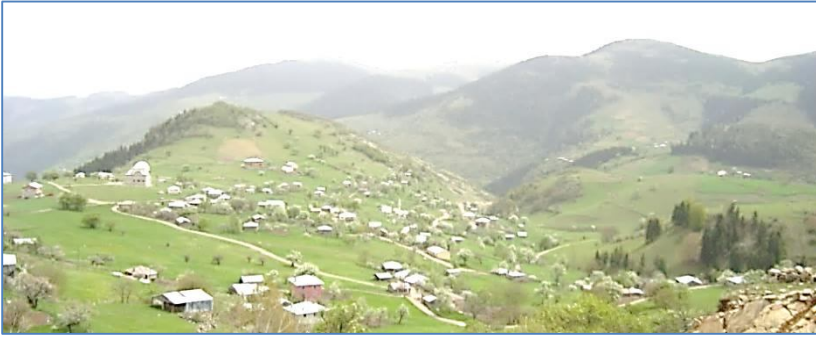
*Fotoğraf-2: Kaşukçalan Medresesi'nin Faaliyet Gösterdiği
Hapan Köyü Hergeleyanı Mevkii*

*Fotoğraf-3: Karadeniz Limanları ile Şebinkarahisar Arasındaki
Tarihi Yolun Kalıntısı Köprülerden Biri (Sarıyakup Köyü)*

Fotoğraf-4: Hamza Şeyh Ocağı (Sarıyakup Köyü Hamzaşih Mahallesi)

Fotoğraf-5: Seyyid Habip Efendi ve Oğlu Seyyid Sinan'ın Yaşadığı Yuva Köyü

Fotoğraf-6: Seyyid Habip Efendi'nin Yuva Köyündeki Kabri